

De Nieuwe

Zelfzwichter

KWARTAALTIJDSCHRIFT VAN DE STICHTING HET GRONINGER MOLENHUIS

06
1

22 april 2006

Vriendendag van
Het Groninger
Molenhuis

Colofon

De Nieuwe Zelfzwichter

Jaargang 10, no. 1

maart 2006

ISSN 1386-4920

De Nieuwe Zelfzwichter is het kwartaalblad van de Stichting Het Groninger Molenhuis.

Het blad verschijnt in de maanden maart, juni, oktober en december.

Donateurs van de Stichting Het Groninger Molenhuis voor minimaal € 14,00 per jaar ontvangen het blad automatisch. Losse nummers kosten € 3,50 (plus porto).

Redactie:

Lopende Diep 8, 9712 NW Groningen, tel. (050) 312 16 94

E-mail: redactie@museumhuisgroningen.nl

J.C. van Driel - Groningen, G. Geertsema-ten Broek - Groningen,

H.A. Hachmer - Nieuwe Pekela, G. Koster - Peize,

M. Strijkstra-Kalk - Groningen, D. Lippe - Groningen (lay-out).

Opgave als donateur:

Het Groninger Molenhuis,

Lopende Diep 8, 9712 NW Groningen, tel. (050) 312 16 94

E-mail: molens@museumhuisgroningen.nl

Het Groninger Molenhuis is geopend op de OCHTENDEN van MAANDAG t/m DONDERDAG en eventueel op andere tijden na afspraak.

Groninger molenarchief:

Het Groninger Molenarchief

Wedderstraat 39, Veele (9541 ED Vlagtwedde)

(0599) 312185 (dinsdag), molenarchief@hetnet.nl

Aan dit nummer werkten mee:

R. Broekhuis, J.C. van Driel, L. Duijm, H.A. Hachmer,

J.T. Hoogakker, F. Houwaard, K. Kuiken, B.D. Poppen, D. Reitsema,

B. Slooten, J.-J. Sterenberg, L. Venema.

De redactie behoudt zich het recht voor ingezonden artikelen in te korten en/of aan te passen.

Overname van artikelen is eerst na overleg met de uitgever toegestaan.

Grafische basisvormgeving:

Biche Eleveld bNO, Groningen

Drukwerk:

Zodiak Groep - Groningen

Oplage: 600 exemplaren

Sluitingsdatum kopij: 17 mei 2006

Groninger
Molenhuis

foto omslag:

De zeskante molen (71) te Niebert [47]

Foto: H. Noot, Haren (03-09-2005)

- 2 • **Redactioneel en Redactioneel vervolg**
- 3 • **De molen te 't Lage van de Weg**
Soms wordt een molen gewoon weggegumd.
- 8 • **Vriendendag Het Groninger Molenhuis**
De paden op, de molen in....
- 10 • **Van het molenbureau**
De plannen voor 2006 staan op de rails.
- 11 • **Brandveiligheid van molens**
Helderheid in mistige zaken.
- 13 • **Gildenieuws**
Maar liefst zeven MIO's gáááán ervoor dit voorjaar.
- 14 • **Molennieuws**
*Onderhoudswiekslagen komen ook in een vaste volgorde: 1-2-3-4.
Bij Ander Molennieuws leest u onder andere over onnatuurlijke selectie (anti-Darwin).*
- 18 • **Boekennieuws**
Uit de Appingedammer klei getrokken – erg zwaar dus.
- 19 • **Nieuws over korenmolen *Widde Meuln***
Quasi kwart-Pot-roeden met een afneembare zijde, maar met bouten in plaats van klinken.
- 21 • **Vraag naar de geschiedenis van een pelsteen**
Heeft de klompendrager een grote of een kleine maat?
- 22 • **Reacties op Verstild Verleden (50)**
Een rijwiel met hulpmotor of meer een BMW-motorfiets (aandrijving met een horizontale as).
- 23 • **Verstild Verleden (51)**
Meel en jenever met een vierkante onderbouwing.
- 24 • **Jaarverslag 2005 van het Groninger Molenarchief**
Beam me up, Lucas!
- **Agenda**

Redactioneel

Alles wat kan dienen ter bescherming van het molenerfgoed behoort tot het takenpakket van Het Groninger Molenhuis. Dit is waarschijnlijk voor lezers van dit blad zo logisch dat de uitdrukking "vechten tegen de bierkaai" daarvoor niet zo gepast lijkt. Toch is de beslissingsbevoegde buitenwereld maar zelden molenvriendelijk. Met woorden misschien wel, maar als het om financiële keuzen gaat, hebben de geldgeile projectontwikkelaars en gemeentelijke bestuurders de overhand en delven de molens als *werkend* monument meestal het onderspit. In bijna alle gevallen ontberen de biotoopregels een juridische status en de weinige provinciale molenverordeningen die er nog waren, worden teruggeschoven naar de gemeenten omdat de molenbescherming daar in betere handen zou zijn. Dan komt er vervolgens een Kamerlid dat denkt dat de oude molens in onze energieverpillende maatschappij wel een bijdrage aan de productie van elektriciteit kunnen leveren. Verder verschijnt er in het dagblad Trouw naar aanleiding van biotoopproblemen van paltrokmolen *De Otter* te Amsterdam een ingezonden brief van A.C. Wubs uit Hoogeveen: "...Laat molen De Otter blijven staan waar hij staat. Zet er desnoods een motortje in."

Van je vrienden moet je het maar hebben - er is nog veel werk aan de winkel.

Namen noemen we niet. Dat is al eens gebeurd in het brainstormweekend over de vorming van Het Groninger Molenhuis. De veronderstelling was, dat bij een nieuw vormgegeven Groninger molenblad een nieuwe naam hoort. Een argument om de naam

van dit blad te veranderen, is dat willekeurige buitenstaanders niet weten wat een zelfzwichter is. De voorpagina maakt onomstotelijk duidelijk dat het blad over molens gaat. Is *Stellingnieuws* het blad van een retorica-studiegroep, een filosofenclub of van de beroepsvereniging van steigerbouwers? (Het is het blad van de Molenstichting Drenthe.)

Héél af en toe krijgt de redactie iets te horen over het geleverde product. Voor het eerst ooit kregen we twee zeer positieve reacties op de huidige naam: van Bart Slooten, de schrijver van een bijdrage aan dit nummer, en van Holly Moors (zie zijn weblog moorsmagazine.com, d.d. zondag 29 januari). Houen zo!

Onder de titel *Totem of Taboe* hield prof. dr. G. Rooijackers in 2003 tijdens het lustrum van De Hollandse Molen een spraakmakende rede over de plaats van molens in het Nederlandse erfgoed (zie: Redactioneel in dNZZ 2003/4). De hoogleraar volkskunde is onlangs benoemd in de Raad voor Cultuur, het adviesorgaan van de regering en de beide Kamers voor cultuurbeleid. De gereorganiseerde Raad is niet meer vertegenwoordigend volgens de cultuursectoren samengesteld en zal mede daardoor een einde kunnen maken aan de Randstedelijke dominantie in het kunstbeleid. De Raad voor Cultuur speelt ook een rol bij het vaststellen van de criteria voor de Erfgoedselectie (zie in dit nummer bij Ander molennieuws). Ondanks de mooie titel van zijn rede in Amsterdam stelde hij feitelijk ook toen al de vraag 'Wat is de moeite van het bewaren waard?' Grrrr...

Redactioneel vervolg

- 1 Niet de tekst maar het idee voor *Langs Een Groen Molentje* (2005/4, pag.14) is van Magda Strijkstra; de inleiding (en het idee de muziek op internet te zetten) is van Jaap van Driel.
- 2 **Excuus:** Om onduidelijke redenen moest het *Gildenieuws* (2005/4, pag.18) het stellen zonder het *Gildenieuws*-kopje.
- 3 Nu we het boek hebben gezien (en gerecenseerd) kunnen we het ISBN melden van het Appingedamster boerderijen- en molenboek.
- 4 De regeling van de donatie aan de stichting Het Groninger Molenhuis (de nieuwe uitgever van dit blad) wordt beschreven in nummer 2006/2.

De molen te 't Lage van de Weg

In 2003 verscheen het boek *Tied vlugt as 'n schaar Iverbie*, waarin de geschiedenis van het buurtschap 't Lage van de Weg (ten westen van Uithuizen) middels foto's, tekeningen, verhalen en gedichten werd beschreven. Een vermelding van de molen die er in het buurtschap heeft gestaan, is er echter niet in te vinden. Een gemiste kans, mijns inziens, want dat er in de 19^e eeuw een molen heeft gestaan is algemeen bekend en het is dan ook voor de hand liggend dat er, gezien het recente verleden, in de archieven stukken te vinden moeten zijn waarin de molen wordt vermeld.

Tijdens mijn (nog voortdurend) onderzoek naar de (verdwenen) molens van Uithuizen vond ik in zowel het archief van de voormalige gemeente Uithuizen, als in het RHC Groninger Archieven en het kadaster te Groningen dusdanig veel materiaal, dat het mogelijk werd het hierna volgend artikel over de korte levensduur van de molen te 't Lage van de Weg samen te stellen.

Na de afschaffing van de belasting op het gemaal, in 1855,¹ waagden vele molenaars de stap naar uitbreiding of nieuwbouw van hun molen en sommigen besloten zelfs tot de oprichting van een geheel nieuwe molen. Zo ook Machiel Derks Mulder pelmolenaar wonende te Heveskes, die op 24 mei 1859 tijdens een publieke verkoop eigenaar werd van:

"Eene behuizinge met de vaste beklemming van derzelver heem en tuin staande en gelegen te Uithuizen doende jaarlijks op Midwinter tot vaste huur tien gulden op den kadastralen legger der gemeente Uithuizen bekend in de Sectie E nummer zeshonderd viereennegentig en zeshonderd vijfennegentig te zamen met eene inhoudsgrootte van zeventien roeden tien ellen, zijnde de grond waarop later de behuizinge is gebouwd door Jan Willems Wierema."

De koop werd gesloten voor "eene gebodene som van eenduizendenvijftig gulden" en de koopakte wordt getekend tussen Hindriktje Harms Bulthuis,

echtgenote van wijlen Jan Willems Wierema en Machiel Derks Mulder.²

Nog in dezelfde maand vroeg Mulder een vergunning aan voor de bouw van een molen te 't Lage van de Weg, ongeveer op de plaats van het adres Bovenhuizen 23, aan de zuidzijde van de weg Uithuizen-Usquert.

In het archief van de voormalige gemeente Uithuizen bevindt zich een concept van de brieven van 27 mei 1859 en 1 juni 1859 van burgemeester en wethouders betreffende het verzoek van Machiel Derks Mulder. Duidelijk is te zien dat er aan de tekst nog wordt gesleuteld en dat het geheel nog niet zijn definitieve eindversie heeft bereikt.

De tekst van deze interessante brieven volgt hierna.

Copia. *Procesverbaal van beleidsinformatie, de comode et incommode.*

Op den 27. Mei dezes Jaars hebben wij Burgemeester en wethouders der gemeente Uithuizen, ten gevolge een ingediend verzoek van M. D. Mulder, wonende te Heveskes verzoekende te mogen oprigten eene Windkoren en pelmolen, binnen deze Gemeente, - en overeenkomstig art. 4 van het Koninklijk besluit dtd. 31 Januarij 1824 (Staatsblad No. 19) de bewoners der huizen, naast aan de op te rigten fabriek gelegen, in hunne belangen gehoord, en hebben die bewoners aan ons verklaars, dat er hunnerzijds geene bezwaren tegen het oprigten van wel gemelde fabriek bestaan.
En is hiervan door ons opgemaakt dit procesverbaal en verleekend op heden 27. Mei 1859.
Burgemeester en wethouders voornoemd.
De Secretaris.

Rapport wegens eene opgerigte Windkoren en pelmolen.

Gelezen een verzoekschrift van Machiel Derks Mulder van beroep korenmolenaar wonende te Heveskes, om in deze Gemeente te mogen oprigten een Wind-Koren en Pelmolen;

Gezien de schelsteekening van het Terrein waarop de fabriek zoude worden geplaatst, welke overeenkomstig het Kadaster derzer Gemeente is opgemaakt;

Gehoord de bewoners der huizen, naast aan de opgerigten fabriek gelegen, welke hebben verklaard, dat er hunnerzijds geene bezwaren tegen het oprigten van den Molen bestaan;

Overwegende, dat er geene bedenkingen tegen de verlangde oprigting bij particulieren, noch in het algemeen belang, uit het oogpunt van politie of uit hoofde van nabijheid van wegen en vaarten bestaan;

Overwegende, dat volgens de bepalingen voorschreven der wet van 28 Dec. 1855 (Staatsblad No. 193, tot aanvulling van de bepalingen der wet van 28 Aug. 1822 (Staatsb. No. 37, geen Korenmolen mag worden opgerigt binnen den afstand van 100 ellen van eene branderij; noch binnen den afstand van het veeveld (grondgebied aan de landzijde of zee-stranden, bepaald bij art. 177 en 180 van de algemene wet van 30 Aug. 1822 (Staatsblad No. 88)

Overwegende dat er noch van de zijde der bewoners van de naastbij gelogene huizen, ~~noch het~~ en particulieren, noch uit het oogpunt van politie, of de boven aangehaalde wetsbepalingen, tegen het oprigten van welgemelde fabriek bestaan concluderen wij tengevolge van dien, tot het daarstellen van eene Wind-Koren en pelmolen op het terrein in het request geinsereerd en door de schelsteekening bepaaldelijk aangewezen.

Withuizen den 1 Juny 1859

B. en W. De Terr.

Het antwoord van de Gedeputeerde Staten liet niet lang op zich wachten, want reeds op donderdag 9 juni 1859 werd namens hen een brief geschreven, waaruit blijkt dat op het verzoek van Machiel Derks Mulder positief werd beslist.

Opvallend in deze brief is de als 1^e genoemde voorwaarde die aan de bouw wordt gesteld, namelijk dat de molen niet met riet mag worden gedekt maar zal moeten worden gedekt "met hout, leyen of andere harde specie". De voorwaarde dat de molen niet te dicht bij de openbare weg mag staan en dus op 25 ellen (meter) afstand ervan moet worden gebouwd, is een voor die tijd gebruikelijke norm.

De tekst van de brief van Gedeputeerde Staten, genummerd 27, die zich eveneens in het archief van de voormalige gemeente Uithuizen bevindt, volgt hierna, evenals een afdruk van een gedeelte van de originele brief.

Aan Heeren Burgemeester en Wethouders der gemeente Withuizen

Extrait uit het Register der Resolutien van de Gedeputeerde Staten der Provincie Groningen.

Geloren twee adressen van Machiel Derks Mulder, Korenmolenaar, wonende te Horeskes, strekkende ter bekoming van vergunning om op een stuk grond te Withuizen en bij het Kadaster der gemeente Withuizen bekend onder No. 694 van Sectie E op een afstand van 25 Ellen van den lagenweg, loopende van Withuizen naar Wsquert een wind- koren- en pelmolen met zwikstelling, van 20 ellen vlagt, te bouwen;

Gelet op de hierop ingewonnen rapporten en bijlagen van Burgemeester en Wethouders van Volsjiff ~~tot~~ 17 Mei H. No. 168 en van Burgemeester en Wethouders van Withuizen ~~tot~~ 3 derzer maand No. 37 en bijlagen, waarender een proces-verbaal van beleide information de commode et incommode en schets tekening van het terrein;

Gelet op de Koninklijke besluiten van den 31 January 1824 (Staatsblad No. 19) en van den 16 December 1855 (Staatsblad No. 140) zooder op art. 68 van het provinciaal Reglement op het toezigt der wegen;

Overwegende, dat er, blijkens het evengemelde proces-verbaal, door de deswege in hun belang gehoorde bewoners der naast belendende gebouwen geene bedenkingen tegen de stichting van dezen molen zijn geopperd en dat daar tegen uit het oogpunt van politie mede geen bezwaar bestaat mits de molen op voldoende afstand van den bovengemelden grindweg worde geplaatst;

Is goedgevonden:

Aan den adressant bij afschrift derzer de verzochte vergunning tot het bouwen van den bedoelden molen op het voorschreven perceel te verleenen, onder de navolgende voorwaarden:

1. *dat dezelve niet zal mogen worden gedekt met riet maar zal moeten worden gedekt met hout, leyen of andere harde specie;*
2. *dat de molen, en dit wel voor zooveel noodig met dispensatie van art. 67 van het aangehaalde provinciale Reglement, zoo ver van den bedoelden grindweg zal moeten worden geplaatst als de ruimte van het kadastraal perceel No. 694 van Sectie E, der gemeente Withuizen zal toelaten op aanwijz van Burgemeester en*

Wethouders van Withuizen, onder welks toezigt deze
geheele molenbouw zal plaats hebben; en

3. dat deze vergunning als vervallen zal worden
beschouwd, indien daarvan binnen een jaar na
hede geen gebruik zal zijn gemaakt.

En zal mede een afschrift worden gezonden aan
Burgemeester en Wethouders voornoemd tot
informatie.

De Voorzitter

De Griffier

Bij de aanhaling dezes
den datum en het nummer
uit te drukken.

N°. 27.

Getal Bijlagen.

EXTRACT

uit het Register der Resolutien
van de GEDEPUTEERDE STATEN
der Provincie GRONINGEN.

Donderdag den 9 Junij 1859.

Pluimtree aduif van Michael Derks
Milden, Rimmolenaar, wonende te Heveske 8,
stukken de herbevoering van vergunning om op een
stuk grond te Withuizen een kade te bouwen die gemeente
in Withuizen bekend onder N° 694 van de te bevoegen en
afeland van de Ellen van der Lagenweg, komende
van Withuizen naar Hoogst een meerd, hooft en pel
molen met twee kerkelings van de Ellen van der Lagenweg
te bevoegen hierop ingewonnen bijwonen en
bijlagen van Burgemeester en Wethouders van Delf
Zijl de 17 Mei 1858 en van Burgemeester en Wethouders
van Withuizen de 3 de van maand 1858 en
bijlagen, waaraan een proces-verbaal van beide
informatie en de Commode et incommode en het
teekening van het terrein,

Gete op de Rijn klyke Beulster vander
31 Januarij 1824 / Staatblad N° 19 / en vander 16
December 1835 / Staatblad N° 140 / Zoon de op art
68 van het provinciaal Reglement op het bevoegen
de regent;

De molen werd een achtkante bovenkruier met stelling, zoals die in de 19^e eeuw veelvuldig in het Groninger land zijn gebouwd. Het achtkant werd afgedekt met asfalt papier, een methode die eveneens bij veel Groninger molens werd toegepast. Het wiekenkruis had een lengte van 22 meter.

In de jaarlijks aan de Gouverneur des Konings in te zenden "Verslagen van de toestand der gemeente" (vanaf 1851, ter voldoening aan art. 182 der gemeentewet van 29 juni 1851, Staatsblad no. 85), is over het jaar 1859 o.a. het volgende te lezen:

"In het afgelopen Jaar werden in deze Gemeente een Koorn- en pelmolen opgericht, door M. D. Mulder van Heveskes aan wien tot de oprigting concessie door Gedeputeerde Staten is verleend en welke molen tevens is ingerigt tot eene grutterij".³

M. D. Mulder had in 1866 1 knecht in dienst, die f 6,- per week verdiende. In 1867 staat als eigenaar G. Veenhuis vermeld en in 1871 S. Riepma.⁴ Zeer waarschijnlijk was Veenhuis de beheerder voor M. D. Mulder.

Op 3 april 1868 wordt een koopakte getekend tussen Machiel Derks Mulder en Siert Freerks Riepma waarin de molen en het huis worden verkocht.⁵ Mulder "vroeger pel- en koornmolenaar, wonende te Uithuizen thans zich bevindende in Noord-Amerika", is hier zelf niet bij aanwezig maar laat zich door "Speciaal gevolmagtigde Willem Veldhuizen wonende te Uithuizen" vertegenwoordigen.

Het Repertorium vermeldt het volgende:

"No. 86. 3 april 1868 Publieke verkoping Machiel Derks Mulder pel en koornmolenaar te Uithuizen Verkooper van Eene **behuizing** de daarbij staande **pel en koornmolen** en de vaste beklemming van den grond heem en tuin doende jaarlijks tien gulden tot vaste huur staande en **gelegen aan de lage Weg** in het dorp Uithuizen. Kooper Siert Freerks Riepma Landbouwer te Uithuizen voor drieduizend tweehonderd gulden."⁶

En in de koopakte wordt het als volgt beschreven:

"Eene **Behuizing** met den daarbij staande nieuw getimmerde **pel en koornmolen** ingerigt voor het pellen van gerst het malen van weit rogge en boekweit en de vaste in alle linien verervende beklemming van het heemstede den tuin en den grond

doende jaarlijks aan Allagonda Frederike Annetta Eikema te Winschoten op Midwinter verschijnende tien Gulden tot vaste huur gemeten op eene inhoudsgrootte van Zeventien Roeden tien Ellen allen staande en gelegen aan den lagen Weg onder het dorp Uithuizen op den legger van het kadaster der Gemeente Uithuizen bekend onder Sectie E Nummer Negenhonderd drie en vijftig Negenhonderd vijf en vijftig en duizend Zeventien."⁷

Reeds na zeven jaren besluit Siert Freerks Riepma te stoppen met het molenbedrijf, en in een advertentie in de *Provinciale Groninger Courant* van dinsdag 15 juni 1875⁸ biedt hij de molen dan ook te koop aan. De tekst van de advertentie luidt als volgt:

Maandag den 28sten Junij 1875 des namiddags te 5 uur, ten huize van den kastelein J. BOS, in het Lege van den Weg te Uithuizen, zal er door den heer S. RIEPMA, publiek worden te koop gepresenteerd: Een voor weinige jaren geheel nieuw getimmerde **PEL- en KORENMOLEN**, (21 M., 9 dM., 2½ cM. vlugt) met de daar nevenstaande **MOLENAARSWONING**, met de vaste beklemming van derzelver erf en grond, groot ruim 17 are; staande en gelegen in het het Lege van den Weg te Uithuizen. Een gedeelte van het koopschat kan overblijven staan. Dr. A. M. Weremeus Buning, notz.

De molen werd voor afbraak verkocht, zoals ook blijkt uit een notitie van B. van der Veen Czn, die ten behoeve van een moleninventarisatie op een fiche van de molen te 't Lage van de Weg, in december 1931, noteerde: "afgebroken 1875 (PGC)".⁹

Een bewijs dat het achtkant inderdaad is verdwenen, wordt ons geboden door diverse bronnen. Zo wordt op 1 oktober 1875 een koopakte getekend tussen Siert Freerks Riepma en Marten Willems Sietzema waarin het huis te 't Lage van de Weg wordt verkocht.

Uitdrukkelijk wordt in de koopakte het volgende vermeld: "Onder voorschreven vastgoed is niet begrepen en wordt niet mede verkocht, de op het heem nog aanwezige molen ringmuur met hetgeen daartoe behoort."¹⁰

Een jaar later, op 2 juni 1876 wordt een akte getekend tussen Kornelis Willems ten Oever, landgebruiker te Zandweer en Marten Willems Sietsema waarin hun huizen worden geruild.¹¹

Een zeer interessante bron vormen de hulpkaarten bij de kadastrale minuutplan van de gemeente Uithuizen, Sectie E, waarop de geschiedenis van de molen te 't Lage van de Weg is af te lezen. De linker kaartuitsnede toont de situatie aan de Bovenhuizen in 1860 en de rechter in 1876.

Kadastergegevens in 1860:
het molenaarshuis heeft het nummer 953, de molen nummer 954 en het erf heeft het nummer 955.

Kadastergegevens in 1876:
het huis en erf hebben nu gezamenlijk het nummer 1202. De molen lijkt als het ware uitgegomd.

De wijziging van de nummers is een automatisch gevolg van de verkoop van de percelen en gebouwen. In de bijbehorende kadastrale legger over het jaar 1876 staat bij het betreffende leggenummer vermeld "slooping".

In de *Verslagen van de toestand der gemeente* over het jaar 1875¹² komt de molen niet meer voor, waaruit eveneens kan worden afgeleid dat de molen is afgebroken.

Afgaand op de korte periode van slechts 15 jaar waarin de molen in het buurtschap heeft gestaan, mag geconcludeerd worden dat het bedrijf niet levensvatbaar is geweest. Een mogelijke oorzaak daarvan zal ongetwijfeld de aanwezigheid van koren- en pelmolens in de beide buurdorpen Usquert en Uithuizen zijn geweest.

Een frappante bijkomstigheid is het feit dat Hindrik Derks Mulder, eveneens afkomstig van Heveskes en een vijf jaar jongere broer van Machiel Derks Mulder, in 1866 eigenaar werd van de oude standaardmolen te Uithuizen. Hindrik Derks liet "de olle rogkaast" afbreken en vervangen door de huidige achtkante bovenkruier *De Liefde* en deze voorzien van enige koppels maalstenen en twee pelstenen. De uitbreiding van deze maal- en pelmogelijkheid op een molen die reeds een klantenkring had, zal tevens een geduchte concurrerende factor zijn geweest.

Na 130 jaren sedert de afbraak van de molen, is er op de oude locatie niets meer terug te vinden dat herinnert aan de korte periode waarin de molen in het buurtschap 't Lage van de Weg heeft gestaan. Slechts de bronnen houden de geschiedenis levendig.

Uithuizen, 23 december 2005

- ¹ Zie voor meer informatie over dit onderwerp: B. D. Poppen *De belasting op het gemaal in Stad en Ommelanden 1594-1856* (Uithuizen, 2004).
- ² Kadaster Groningen, APP Register deel 162 / 331.
- ³ Het archief van de gemeente Uithuizen.
- ⁴ Ibidem, in *Verslagen van de toestand der gemeente*.
- ⁵ RHC Groninger Archieven, Toegangsnummer 93, inv.nr. 143.
- ⁶ RHC Groninger Archieven, Repertorium Toegangsnummer 93, inv.nr. 41.
- ⁷ RHC Groninger Archieven, Toegangsnummer 93, inv.nr. 143 - Acte nummer 86.
- ⁸ Provinciale Groninger Courant, Dinsdag den 15 Junij Ao 1875 No. 138. RHC Groninger Archieven.
- ⁹ Groninger Molenarchief te Veele, fiche nr. 132.
- ¹⁰ Kadaster Groningen, APP Register deel 312 / 15.
- ¹¹ Kadaster Groningen, APP Register deel 318 / 345.
- ¹² Het archief van de gemeente Uithuizen.

Vriendendag Groninger Molenhuis

Voor leden van de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens en voor alle andere geïnteresseerden heeft Het Groninger Molenhuis een dag georganiseerd, om elkaar als molenvrienden weer eens te ontmoeten. Hiermee hopen we de lange traditie van bijeenkomsten voor molenvrienden voort te zetten. De datum van deze dag is vastgesteld op **zaterdag 22 april 2006** en als locatie is gekozen voor de omgeving van Niebert en Nuis in het Westerkwartier. In de eerste plaats natuurlijk om daar uitgebreid de bijzondere molen te kunnen bekijken. Maar we zullen ook aandacht schenken een andere specialiteit van de Groninger cultuur: de borgen.

U reist op eigen gelegenheid naar Niebert, waar u vanaf 10:30 uur wordt verwacht in de zeskante

molen. Daar zullen we zorgen voor ontvangst met koffie en koek. Na een welkomstwoord krijgen we een rondleiding door de korenmolen, onder deskundige leiding van molenaar Eppie Broekema. Om de sfeer in de molen te verhogen zal er accordeonmuziek klinken. Verder zult u in de gelegenheid zijn producten van en over de molen aan te schaffen. De kosten van de ontvangst en van de toegangsbevisen (met speciaal molen-sleutelkoord!) voor de te bezoeken borgen, zijn voor rekening van Het Molenhuis.

Daarna gaan we over naar het volgende onderdeel: een bezoek aan de expositie in 't Rieuw, de schuur van de Coendersborg in Nuis. We kunnen de afstand van circa 3 km te voet afleggen of met de

De Coendersborg zelf is niet toegankelijk

Achterlangs, dan links en het tweede pad rechts...

auto (maar dan mist u de terugweg binnendoor met de gidsen). U krijgt een routebeschrijving mee met aandachtspunten. Voor wie tegen de wandeling op ziet, is er natuurlijk de mogelijkheid de route per auto af te leggen. In 't Rieuw zult u diverse demonstraties kunnen bijwonen (kaas en honing proeven, eieren schilderen) en er zal een stand van Het Groninger Landschap zijn, bemand door vrijwilligers die alles weten over de borgen en het omringende landschap. Maar de molens worden ook hier natuurlijk niet vergeten: medewerkers van het Groninger Molenarchief zullen een presentatie verzorgen over enige interessante aspecten van hun werk; ook zal Het Groninger Molenhuis een stand inrichten waar molen ansichten, brochures en boeken en dergelijke te koop zijn. Voor wie na al deze activiteiten trek heeft gekregen, is er snert te koop.

Als onze (informatie)honger gestild is, lopen we (deze keer via het pad achterlangs en naar keuze al dan niet onder begeleiding van kenners van de streek, die onderweg veel wetenswaardigheden kunnen vertellen) terug naar Niebert, voor een bezoek aan het *Iwema Steenhuus* (Museum 't Steenhuus). Vrijwilligers van het Groninger Landschap zullen ook hier zorgen voor een rondleiding en u voorzien van interessante informatie, onder andere over de ouderwetse winkeltjes die hier ingericht zijn. We hopen opnieuw een aangename sfeer te scheppen, met muziek en diverse gelegenheden

Museum 't Steenhuus

waar van alles te bekijken en te koop zal zijn (warme wafels met kersen en slagroom en ouderwets snoep). Na een hopelijk gezellig en leerzaam samenzijn, met tussen de onderdelen door voldoende gelegenheid bij te praten met oude en nieuwe vrienden, zal de dag hier rond 16:00 uur afgesloten worden.

Wat:	vriendendag van Het Groninger Molenhuis
Wanneer:	zaterdag 22 april 2006, vanaf 10:30 uur
Waar:	de korenmolen van Niebert Molenweg 62 te Niebert
Voor wie:	iedereen met belangstelling voor molens en het landschap
Kosten:	geen - afgezien van eigen consumpties en aankopen...

De foto's zijn uit de collectie van Het Groninger Landschap (© Omke Oudeman, Boerakker)

Van het molenbureau

Het jaar 2006 belooft voor de molenwereld een lenerverend jaar te worden. De nieuwe subsidie-regeling voor onderhoud van monumenten, de BRIM, is door de Eerste en Tweede Kamer vastgesteld. De molens horen tot de eerste groep monumenten die aanspraak op deze regeling kan maken. Het belangrijkste verschil met de oude regeling is dat Rijksmonumenten subsidie krijgen op onderhoud en niet meer op restauratie. Hiervoor moeten eigenaren 6-jarige onderhoudsplannen schrijven. De voorbereidingstijd is echter heel kort. In februari heeft de BRIM kracht van wet gekregen en de onderhoudsplannen kunnen vanaf 1 april worden ingediend. Omdat er wordt gewerkt onder het motto "wie het eerst komt, die het eerst maalt", is het zaak om zo snel mogelijk na 1 april de plannen klaar te hebben.

Dit jaar willen we als molenhuis ook aandacht vragen voor de biotoop rond de molens. Het is voor molens van belang dat ze voldoende wind hebben om te draaien. Hoge bebouwing en bebossing is niet wenselijk. Daarom willen we dit jaar in kaart brengen hoe het met de molenbiotoop in de provincie gesteld is en onderzoeken of de plannen van de verschillende gemeenten rekening houden met de molenbiotoop. Later dit jaar zult u hier in De Nieuwe Zelfzwichter over kunnen lezen.

Naast de zorg voor goed beheer en onderhoud van het Groninger molenbezit valt er gelukkig ook veel van de Groninger molens te genieten. Dat kan in ieder geval op de Vriendendag van 22 april, waar het Groninger Molenhuis in samenwerking met de plaatselijke molenorganisatie rond de molen van Niebert een afwisselend activiteitenprogramma organiseert. Elders in dit blad kunt u daar uitgebreider over lezen. Er zullen nog verschillende vriendenactiviteiten volgen, waaronder een fietstocht in de zomer en een informatief avondprogramma in het najaar. In De Nieuwe Zelfzwichter zullen deze activiteiten uitgebreid worden aangekondigd. Wij hopen u bij deze activiteiten te mogen begroeten.

Onderhoud molens

Sinds 1 juli 2005 is Kees Kuiken als bouwkundig adviseur van Het Molenhuis bezig met onder andere het beheer en onderhoud van de zes molens die eigendom zijn van de Stichting De Groninger Molen.

Bij het beheer en onderhoud gelden de volgende aandachtspunten:

1. **De veiligheid** voor de bedienaars, de bezoekers en de omwonenden van de molens.
2. **Het behoud** van de molens om verdere achteruitgang te voorkomen. De werkzaamheden zijn dan vaak conserveren, lekkages oplossen, tijdelijk afdekken van onderdelen maar ook schoonmaak- en schilderwerk.
3. **De reparaties van onderdelen** zoals het vervangen spruiten, schoren, staartbalk, ramen, deuren, vloeren en hekwerken. Te veel om op te noemen.
4. **De restauratie van een gehele molen** is nog ongeveer een jaar aan de orde. Na invoering van het PIP-systeem zullen restauraties van meer dan € 100.000,- moeilijker realiseerbaar worden.

Normaal gesproken werken we altijd met bovenstaande prioriteitsvolgorde. Met de punten 1 en 2 proberen we 3 (en 4) te voorkomen!

Binnen Het Groninger Molenhuis is een groep technici actief die oplossingen probeert aan te dragen om te komen tot een beter en effectiever onderhoud aan molens. Verder wordt onder andere gezocht naar verbeteringen in constructies die voorkomen dat de houten delen na verloop van tijd weer gaan weggroten. Vanaf april zal de Commissie Instandhouding hierover publiceren in De Nieuwe Zelfzwichter.

Brandveiligheid van molens

In 2005 is korenmolen *De Korenschoof* in Noordlaren volledig gerestaureerd. De zeer aanzienlijke kosten van een dergelijke restauratie maken het dringend aandacht te besteden aan de brandveiligheid van de molen na restauratie.

In het kader van de brandveiligheid bestaat er bij sprinklersystemen de keuze uit twee door de Rijksdienst voor de Monumentenzorg aanbevolen typen:

- A-systeem – een sprinklerinstallatie met eigen watervoorziening;
- B-systeem – een droge sprinklerinstallatie met brandweeraansluiting.

Brand in een molen die niet binnen korte tijd wordt geconstateerd, leidt veelal tot een totaalschade. Daar slechts één toegang aanwezig is, behoort een binnenaanval van de brandweer binnen een molen veelal niet tot de mogelijkheden. Daarnaast staat een molen vaak op een plaats waar de brandweer moeilijk kan komen. De watervoorziening is niet altijd gegarandeerd en daarom is een blussysteem noodzakelijk voor het behoud van een molen.

De gemeente Haren heeft als eigenaar van de molen besloten een A-installatie aan te brengen. In het najaar van 2004 heeft een adviesgroep op verzoek van de brandweer in Haren een bezoek gebracht aan enkele panden aan de Grote Markt in Groningen waar een hogedruk-installatie is aangebracht. Deze installatie werd door alle betrokkenen gezien als hét middel om molens te beveiligen.

De gemeente heeft besloten om deze hoge druk installatie in de molen aan te brengen. Hierbij zijn de nieuwste technieken toegepast. Er is een "Marioff Hi-Fog" hogedruksprinklerinstallatie geïnstalleerd.

De voordelen van een dergelijke installatie liggen in het feit dat slechts een zeer beperkte waterhoeveelheid nodig is om een beginnende brand te blussen.

Voor *De Korenschoof* is dit totaal 2100 liter – goed voor 30 minuten blustijd. Gezien de beperkte capaciteit van de watertoevoer is hiervoor een 1200 liter tank voorzien; de resterende capaciteit wordt gesuppleerd middels een reguliere drinkwateraansluiting.

De beperkte waterbehoefte maakt het mogelijk dat het leidingwerk bestaat uit RVS-leidingen met een maximale doorsnede van slechts 30 mm voor de hoofdtoevoerleidingen; de leidingen naar de glaspatronen zijn dunner. De installatie is esthetisch verantwoord in de molen aan te brengen omdat de leidingen relatief dun zijn en goed weg te werken.

Het hele systeem staat permanent onder een druk van 25 bar. Omdat de kap van de molen 360 graden moet kunnen draaien, is er gekozen voor een flexibele hogedrukslang in de kap die door middel van twee snelsluitkoppelingen kan worden weggenomen. Een compressor vult de perslucht aan nadat de slang is ontlucht om het draaien van de kap mogelijk te maken. Onder reguliere omstandigheden wordt de druk op peil gehouden via een suppletieleiding met beperkte capaciteit.

Als een sprinkler geactiveerd wordt, valt de druk in het systeem weg waardoor de hoofdstikstofcilinder de gasgedreven pomp in bedrijf zal stellen. Tevens wordt de batterij hulpstikstofcilinders geopend zodat er voldoende capaciteit aanwezig is. Door de gasgedreven pompunit wordt water en stikstof in de leidingen gepompt naar de aangesproken sprinkler. De werkdruk van het systeem bedraagt bij aanvang 90 bar (aflopend naarmate van de inschakeltijd).

De effectiviteit van het systeem berust op de vergroting van de oppervlakte van de waterdruppels. Bij een conventionele sprinklerinstallatie worden grote druppels gegenereerd die een relatief klein oppervlak hebben en dus een beperkte warmteopname-

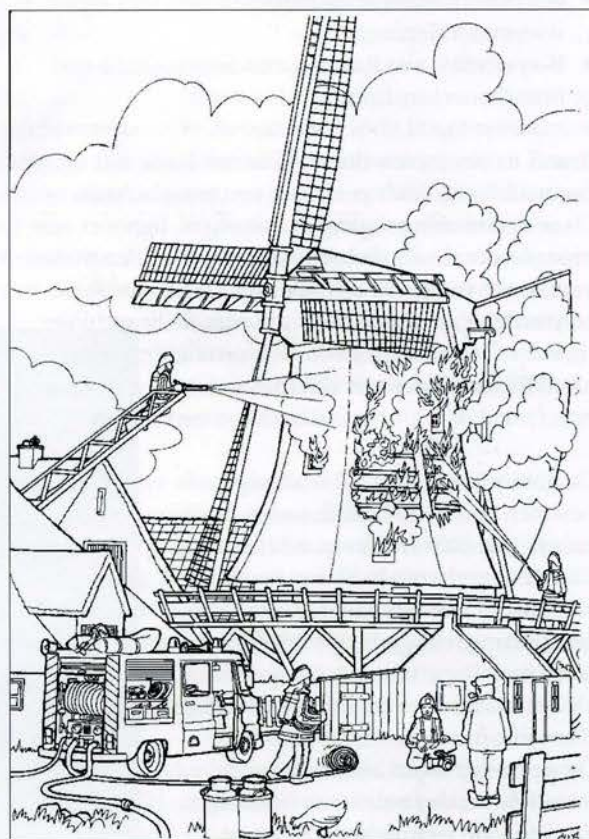
Druppel	Systeem	Grootte in micrometer	Aantal	Verstuiving
	Sprinkler	1000	1	1
	Lage Druk	300	40	10
	Hi-Fog	50	8000	400

Dezelfde hoeveelheid water verdeeld over één of véél druppel(tjes)
(ontleend aan de webpagina's van Fire Technology B.V.)

snelheid hebben. Als gevolg van de vergroting van de oppervlakte zal de gemiddelde druppel sneller in temperatuur stijgen en derhalve eerder verdampen. Bij verdamping wordt 2 MJ/kg energie aan de brandhaard onttrokken, wat de effectiviteit van het hogedruk-sprinklersysteem verklaart. Toepassing van een fijne watermist onttrekt een zeer grote hoeveelheid warmte aan het brandende materiaal door de (volledige) omzetting van het water in stoom. Omdat de waterdamp de zuurstof verdringt, worden de gassen rond de brand inert (niet reactief). Als gevolg van de optimale verneveling gedraagt de watermist volgens Hi-Fog klasse 1 zich enigszins gasvormig: de druppels vallen niet (zo snel) naar beneden. Als gevolg hiervan kunnen veelal ook moeilijk bereikbare locaties beheerst of geblust worden.

De installatie bewaakt de druk in de leiding. Als de glaspatroon in een sprinkler aanspreekt – als hij warmer wordt dan 57 graden – opent de sprinkler zodat de blussing direct begint. De drukverandering in het systeem veroorzaakt een melding naar een schakelkast, die vervolgens de brandweer waarschuwt. De onderdrukking van de brand begint dus al voor de brandweer arriveert. Het systeem kan met de beperkte watervoorraad 9 sprinklers gelijktijdig voeden, maar praktijktesten hebben uitgewezen dat activering van 3 of 4 sprinklers veelal toereikend is. Voor de brandweer is bovendien een brandweeraansluiting gemaakt, waarmee de brandweer ook ná 30 minuten verzekerd is van een gecontroleerde situatie in de molen, wat een snellere inzet van de brandweer mogelijk maakt.

Voor meer inlichtingen over dit systeem kunt u een en ander lezen op www.firetechnology.nl de site van de Nederlandse Marioff-dealer. Voor vragen kunt u contact opnemen met de firma Fire Technology B.V. in Nijmegen; (024) 3601462 of info@firetechnology.nl

Dit is ook een opvatting van brandblussen...
www.kleurplezier.be/beroepen/pages/brandweer6_gif.htm

FIRMA EKKELKAMP

De speciaalzaak voor: Volkorenmeel

*Hondensport, Vogelzaden,
Paardenvoeders, Vogels
Aquariumbenodigdheden,
Hengelsportartikelen
en alles voor Uw huisdieren*

Rijksstraatweg 135
(050) 535 02 15
Haren (Gr)

Postbus 72
5420 AB Gemert
tel 0492-364292
www.protekta.nl

Protekta
Conserduc-Renofors

MET DIVERSE VESTIGINGEN IS PROTEKTA ACTIEF IN ALLE DELEN VAN NEDERLAND

Vanaf 1950 landelijk gespecialiseerd in:

Houtrestauratie

*Herstel van door houtrot aangetaste balkenden etc.
op basis van de Bêta®-methode met toepassing
van kunstharsen.*

Houtconservering

*Bestrijding van houtworm, boktor en knaag-
kever. Behandelingen tegen zwam in hout en
muurwerk. Leverancier van producten.*

Protekta is ook gespecialiseerd in:

- duivenwering
- vochttechnieken
- gevelreiniging
- scheurinjectie/herstel
- betonreparatie
- plaagdierbestrijding

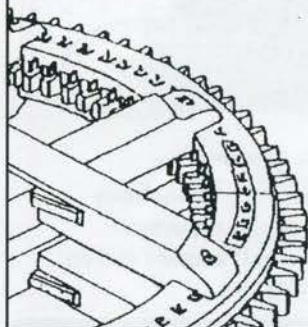

Molenmakersbedrijf
Molema
V.O.F.

Provincialeweg 4, 9677 TW Heiligerlee

telefoon (0597) 59 16 60
telefax (0597) 59 11 76
mobiel 06 53 22 48 91

Mulder Pot - Kropswolde

KORENMOLEN **De Hoop**

Woldweg 70, Kropswolde.

Voor de zelfbakkers(sters):

- volkorenmeel
- tarwemeel
- viergranenmeel
- pannenkoekmeel
- boekweitmeel

Openingstijden:

woe. t/m zat. 10.00-17.00 uur

Molenaar J.J. Pot
Telefoon (0598) 39 49 53

Naar windmolen

Joerwert

Te Feerwerd voor:

- ✓ tarwemeel
- ✓ tarwebloem
- ✓ rijst
- ✓ gort
- ✓ pannenkoekmeel
- ✓ gemengd graan
- ✓ en andere molenproducten
- ✓ (ook voor zelfbakkers/sters)

Donderdag, vrijdag en zaterdag geopend van
13.30 - 17.30 uur

Molenaar Rolf Wassens

☎ (0594) 62 15 45 / 62 19 45

JAN VOS

Rietdekkersbedrijf

**Al meer dan 25 jaar
vakmanschap**

⌘ Boerderijen

⌘ Villa's

⌘ Recreatiebungalows

⌘ **Molens**

⌘ Bungalows

Ook voor reparatie en onderhoud

tel./fax (050) 406 20 39

Oude Boerenweg 11 - Glimmen

Provincialeweg 28

9774 PB Adorp

tel: 050-3061221

06-51856323

fax: 0598-450013

email: info@dunning-molenbouw.nl

internet: dunning-molenbouw.nl

EENRUM

zelfs bij regen een zonnig dagje uit !!!

Rondom het Molenplein vindt U:

Molen de Lelie

Met bakkerijmuseum en ambachtelijk gebakken
oerbrood

Tel: 0595-491272

Aardewerkplaats de Volharding

Met ambachtelijk aardewerk uit de
hele wereld

Tel: 0595-401688

Abrahams Mosterdmakerij

met ambachtelijke mosterd en
azijnmakerij en sfeervol restaurant

Tel: 0595-491600

Kaarsenmakerij Wilhelmus

Met ambachtelijke kaarsen
productie en zelf kaarsen maken
Tel: 0595-491388

**VERSTOPPING ?
ALARMTELEFOON
050 - 5421890
24 UURS - DIENST**

- Rioolontstoppen
- Aanleg en reparatie
- T.V.-inspectie
- Gevelreiniging
- Impregneringen

PETER KUIL
REINIGINGS SERVICE

Osloweg 126
9723 BX Groningen

Tel. (050) 542 18 90
Fax (050) 542 37 78

Onderlinge Brandwaarborg Maatschappij

speciaal voor molenaars

SINDS 1873 SPECIALIST IN HET VERZEKEREN VAN WINDMOLENS

Hoofdkantoor Deventer: Singel 19 - Postbus 448 - 7400 AK Deventer
Telefoon (0570) 61 23 53

BAKKER *de Rappe* *Schoenlapper*

A-Kerkhof 33
9712 BC Groningen
Telefoon: (050) 312 08 07

Groningstalig

Lichtsteert
Reinder W. Hiemstra
Groningstalige gedichten
90 806217 5 7
12,50

Vangers van zomer
Jan Glas
Groningstalige gedichten
90 77487 11 5
12,50

Vogeldood
Melle Hijlkema
Groningstalige
korte verhalen
90 77487 20 4
12,50

Aan raand van tied
Jan K. Harms
Groningstalige verhalen
en gedichten
90 806217 9 X
13,50

Kunst&cultuur

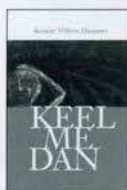

De buitenste binnenstad
Jan Ernst Douma
De Groninger diepenring
in 64 aquarellen
90 806217 6 5
22,50

Trap ze in de pokkel
Herman Sandman
Gebundelde columns
90 77487 19 0
12,50

Uitgeverij kleine Uil: topadres voor Groninger schrijvers en dichters

Keel me dan
Reinder W. Hiemstra
Groningstalige korte verhalen
90 77487 10 7
14,50

Uitgeverij kleine Uil heeft een uitgebreid fonds met
dichtbundels, verhalenbundels, romans en 'kijkboeken'.
Mooi om te hebben, prachtig om te geven.

Uitgeverij
kleine Uil

Aweg 4/1
9718 CS Groningen
fax (050) 3182026
e-mail info@kleineuil.nl
internet www.kleineuil.nl

Zie www.kleineuil.nl

Toelatingsexamens

Verspreid over drie dagen hebben acht personen toelatingsexamen gedaan. Uiteindelijk hebben onderstaande personen de examencommissie kunnen overtuigen van hun kwaliteiten op molengebied.

10 december 2005 – molen *Zeldenrust* te Westerwijtwerd

dhr. H.W. Klöpping uit Slochteren (instr. G.G.I. Koster-Westervaarder)
dhr. H.W. Helmantel uit Froombosch (instr. G.G.I. Koster-Westervaarder)

17 december 2005 – molen *De Fortuin* te Noordhorn

dhr. H. Doornbos uit Groningen (instr. L.H. Duijm)
dhr. R.W. Strijbosch uit Harkstede (instr. G.G.I. Koster-Westervaarder)
dhr. G. Tammenga uit Harkstede (instr. G.G.I. Koster-Westervaarder)

14 januari 2006 – molen *De Helper* te Haren

dhr. J.T. van Dijk uit Warffum (instr. D.J. Tinga)
dhr. L. van der Gaag uit Overschild (instr. G.G.I. Koster-Westervaarder)

Het afdelingsbestuur heeft deze kandidaten voorgedragen voor de landelijk examens van De Hollandsche Molen die medio mei worden afgenomen.

Aanmelding toelatingsexamens

De komende toelatingsexamens staan gepland voor zaterdag 3 juni a.s. Dit is de zaterdag voor pinksteren. Kandidaten die willen deelnemen aan dit examen dienen zich voor 1 april a.s. te melden bij het afdelingssecretariaat. Voor aanmelding gelden de bekende eisen:

- de kandidaat is voorafgaand aan het examen minimaal één jaar onafgebroken lid van het Gilde van Vrijwillige Molenaars;
- de kandidaat is 18 jaar of ouder ten tijde van het toelatingsexamen en
- de kandidaat heeft gedurende het gehele jaar minimaal 150 praktijkuren gemaakt, waarvan 30 uren op een ander molentype dan de lesmolen.

Na aanmelding krijgen de kandidaten tijdig bericht over het aanvangstijdstip en de examenlocatie. Over de gekozen datum en locatie is geen correspondentie mogelijk.

Voor aankondiging

Op zaterdag 8 april 2006 vindt de voorjaarsvergadering van het Gilde, afdeling Groningen plaats. De vergadering vangt aan om 14:00 uur in café De Lantaarn, Middenstraat 2, 9479 PL Noordlaren.

Aansluitend is er gelegenheid molen *De Korenschoof* te bezichtigen (Zuidlaarderweg 73). Deze molen is onlangs gerestaureerd waarbij onder andere de kap en het wiekenkruis zijn vervangen. Verder is er een

sprinklerinstallatie aangebracht waarover u elders in dit blad meer kunt lezen.

Houdt u bovenstaande datum alvast vrij in de agenda? Uiteraard ontvangt u te zijner tijd een schriftelijke uitnodiging met agendapunten.

Molenbiotoop

Medio februari hebben de contactpersonen van alle Groninger molens een brief van onze biotoopwachter Thomas Sleyfer ontvangen. Sinds de laatste meting in 1997 is er soms veel veranderd in de molenbiotoop en daar wil hij graag meer inzicht in krijgen. Wij verzoeken alle aangeschreven personen op de bijgesloten omgevingsschets zo volledig mogelijk in te tekenen. Daarbij is niet alleen de huidige situatie van belang, maar ook de te verwachten ontwikkelingen, zoals opgroeiend groen en bouwplannen. Als u ook nog kunt aangeven of er in het bestemmingsplan iets is geregeld omtrent de molenbiotoop dan is dat helemaal perfect. Ook als er weinig is veranderd dan is dat belangrijk om door te geven.

Daarom: vult u s.v.p. de omgevingschets in en retourneer deze!

De afgelopen periode heeft duidelijk gemaakt dat zo vroeg mogelijk reageren op biotoopbedreigende ontwikkelingen de kans op een, voor de molens, gunstig resultaat aan-

zienlijk hebben verbeterd. Verwijderen van klein groen is eenvoudiger te realiseren dan bomen eerst te laten uitgroeien en vervolgens proberen om een kapgunning te krijgen.

Net als planners in een vroeg stadium eerder bereid zijn om hun bouwplannen aan te passen dan dit pas van ze te verlangen als het plan reeds is uitgewerkt. Anticiperen

door de molenaar is dus belangrijk. Signaleert u biotoopverslechterende zaken neem dan contact op met Thomas Sleyfer, (050) 5348993, of met Het Groninger Molenhuis.

Molen nieuws

De nummering tussen () verwijst naar de nummering in het Groninger Molenboek – 2de druk, welke is uitgegeven in 1981; tussen vierkante haken staat het nummer zoals het gebruikt wordt op de kaart in de brochure *Molens in Groningen*.

Poldermolen 't Witte Lam (12), Zuidwolde [8]

In tegenstelling tot het bericht in nummer 2005/4 is niet het 't Witte Lam voorzien van een aansluiting op het lichtnet, maar poldermolen *De Palen* te Westerwijtwerd.

Inmiddels heeft molenmaker Faber de vijzel verwijderd; deze zal in 2006 worden vervangen.

Koren- en pelmolen Ceres (18), Spijk [13]

Een aantal reparaties, zoals het dichtmaken van de dorsvloer en het vernieuwen van de vangketting, zijn nu klaar. Voor de komende tijd staan nog meer reparaties op het programma, waaronder herstel aan de schoren, de staart en aan het rietdek.

Voor al deze werkzaamheden zijn offertes aangevraagd.

Zaag- en korenmolen Bovenrijge (20), Ten Boer [14]

Vrijwillig molenaar Herman Wubolts heeft de molen al voor een groot deel geschilderd. Hij rondt het schilderwerk dit voorjaar helemaal af. Kleine reparaties aan ramen, dakgoten en de stelling worden door de firma Stijkel uit Scheemda verricht.

Korenmolen De Lelie (32), Eenrum [22]

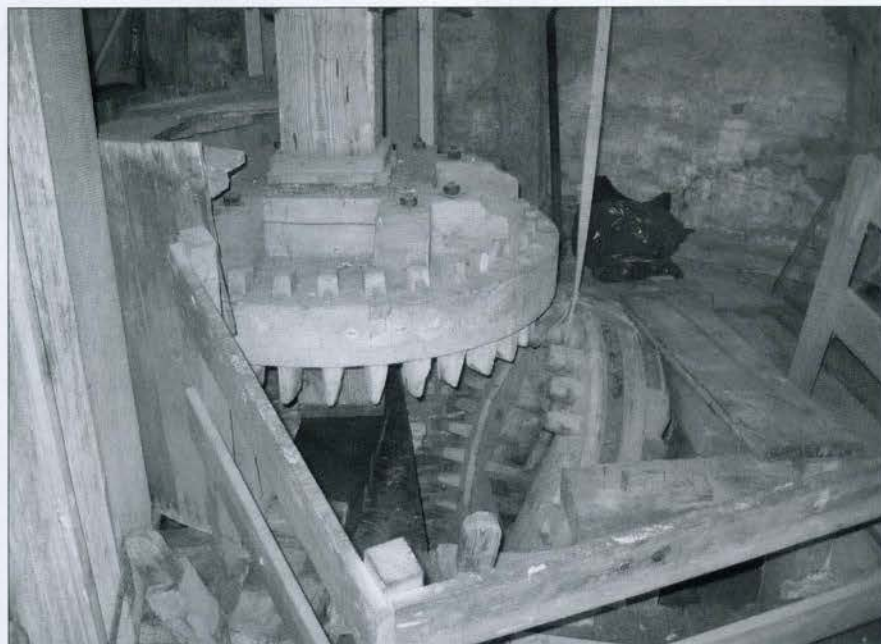
In de nazomer is de lange spruit geknikt. Deze is toen gespalkt. Een nieuwe bilinga spruit ligt nu klaar bij de firma Dunning Molenbouw. Onderzocht wordt of een van de roeden kan worden vernieuwd om dan in één keer de nieuwe delen aan te brengen. Voorlopig staat de molen stil, maar hopelijk is hij deze zomer weer draaiklaar.

Korenmolen De Vier Winden (34), Pieterburen [23]

Aan de molen van Pieterburen zijn dit najaar enkele kleine reparaties uitgevoerd door molenmaker Doornbosch. Momenteel wordt gewerkt aan een compleet restauratieplan voor de in slechte staat verkerende molen. Er wordt nog gezocht naar subsidiemogelijkheden om de kosten, die tegen de twee ton lopen, te kunnen dragen.

Korenmolen De Hoop (47), Haren [32]

Naast de zes molens van de Stichting De Groninger Molen is Het Groninger Molenhuis ook betrokken bij het voorbereiden van het bestek

Het vijzelwiel hangt in de takels
Foto: David Reitsema, Midwolde

voor de complete restauratie van de molen van Haren. De molen verkeert in erbarmelijke staat. De molen is in een Stichting ondergebracht, en deze stichting is hard bezig om voldoende (en dat is erg veel!) geld te verzamelen.

Poldermolen De Palen (77), Westerwijtwerd [50]

De elektriciteitsaansluiting die de redactie in nummer 2005/4 had toegedicht aan poldermolen 't Witte Lam blijkt in werkelijkheid te zijn gemaakt voor *De Palen*. De treklatten van de zelfzwichting zijn voorzien van voorzien van haken. De staart is nu door middel van een doorvoerbuis beter beschermd tegen slijtage door de bezetket. Om het gevluht ook overhek te kunnen achterlaten zijn er extra bevestigingen voor de stutten aangebracht. Daar horen ook langere bliksemafleiderkabels bij, deze zijn geleverd door de werf van het waterschap. Het is gemaakt door molenmaker Dunning.

Poldermolen Goliath (122), Uithuizermeeden [69]

Momenteel wordt door molenmaker Dunning het hele gevluht vervan-

gen. De nieuwe roeden van Cortenstaal zijn al gelast en in week 5 door de Röntgen Technische Dienst gecontroleerd (beide foto's: Kees Kuiken te Onnen).

Verder worden de wierroosters, een trap en de bedekking van de vijzels vervangen. In april hopen we deze werkzaamheden af te ronden.

Op 15 februari 2006 zijn de roeden van de Poldermolen *Goliath* vervangen.

Korenmolen De Onderneming (123), Vierhuizen [70]

In november 2005 heeft molenmaker Dunning de gehele stellingvloer vernieuwd, alle liggers opnieuw

Een laslocatie met (weggebogen) een strip röntgenfilm

geteerd en een vijftal liggers vervangen door nieuwe bilinga exemplaren. Het is nu gelukkig weer veilig om zich op de stelling van *De Onderneming* te begeven.

Korenmolen Edens (132), Winschoten [78]

De ophoging is aanbesteed. In het voorjaar van 2006 zal de ophoging van *Molen Edens* plaats vinden, een unieke gebeurtenis omdat het hier gaat om een complete molen. In de eerste fase wordt de molen ongeveer een halve meter opgehoogd. Hij hangt dan in een stalen corset en wordt via hydraulische pompen in de lucht gehouden. Intussen worden pijpen in de grond getrild waarop de betonnen fundering komt te rusten. Daarna begint de feitelijke ophoging.

Voorbereidingen voor een röntgenopname: links de röntgenbron en rechts een letterbak voor een code die wordt meefotografeerd

Koren- en pelmolen *De Ster* (135), Winsum [80]

Voor het stellinghek zijn de *mandjes* (staanders) en de planken gebracht. De vrijwilligers zullen ze zelf schilderen, waarna de molenmaker een en ander zal monteren.

Ander molennieuws

Excursie Molenwerkgroep Oost-Groningen

De Molenwerkgroep Oost-Groningen houdt op 22 april haar jaarlijkse excursie. Op het voorlopige programma staan de standaardmolens in Valburg en Herveld, de ronde stenen grondzeilerkorenmolens *De Korenbloem* te Zoelen, de torenmolen *De Zwaan* te Lienden en de ronde stenen poldermolen *De Marsch* te Lienden. Deelname staat ook open voor niet-leden van de vereniging.

Bij voldoende deelname gaan we per bus (± € 15,-). Vertrek om 07.00 uur vanaf molen *Berg* te Winschoten; zo nodig instapmogelijkheid in Groningen en/of Assen. Opgave zo spoedig mogelijk bij Dirk Meter (0598-614494 of ddrgm@cs.com) of bij Bé Oomkens (tel. 0597-414269), doch uiterlijk op de voorjaarsvergadering van de Molenwerkgroep op 25 maart. De opgave is bindend.

Friese molenaarsdag

Op de Friese molenaarsdag (25-3-2006, 10:00 - 17:00) zijn dit jaar de volgende molens geopend (nummers volgens het Friese molenboek):

- Witmarsum: koren- en pelmolen *Onderneming* [83]
- Kimsward: poldermolen *Eendracht* [72]; één roede Oudhollands en één Dekker met zelfzwichting.
- Burgwerd: spinnenkop *Hiemert* [85]
- Tjerkwerd: de *Babuurstermolen* [100]; grondzeiler met leipannen. In het molenhuis een expositie over de strijd tegen het water gedurende 2000 jaar.

- Tjerkwerd: Amerikaanse windmotor (merk Energie) te Jousterp, aan de provinciale weg Bolsward-Workum.
- Hartwerd: Amerikaanse windmotor (merk Record); aan de oude Kloostervaart.

Het bestuur van Stichting tot Behoud van Monumenten in de gemeente Wûnseradiel heeft besloten beide windmotors op deze dag officieel weer in bedrijf te stellen (waarschijnlijk te Tjerkwerd om 10:00 uur en te Hartwerd om 11:00 uur).

Meer informatie volgt op de webpagina's van De Utskoat (www.utskoat.nl)

Foto-expositie in molen *De Hoop* (114), Garsthuizen [67]

In het weekend van 12 t/m 14 mei a.s. organiseert de Culturele Raad Middelstum een foto-expositie in de monumentale koren- en pelmolen *De Hoop* in Garsthuizen. De deelnemende fotografen Jan Pitt, Leo Top en Jim Robot wonen alledrie in de gemeente Loppersum. Ze hebben, doende in hun beroep, een speciale belangstelling voor het Groninger landschap en objecten die zich daarin bevinden.

Leo Top ontwikkelde zijn grote voorliefde voor het Groninger landschap tijdens het fotograferen van landschappen in binnen en buitenland. **Jan Pitt** maakt er bij wijze van spreken een sport van af te wijken van de gebaande paden. Zijn naam als fotograaf met net een andere kijk op de dingen is inmiddels gevestigd in de regio Groningen. Over het Groninger landschap zegt **Jim Robot**: "Wij hebben het geluk dat we nog in zo'n mooie, relatief schone en rustige provincie wonen. Met dikwijls mooi licht en dito luchten. In de poldergebieden van onze provincie is er in het voorjaar en de zomer ook genoeg te zien voor wie er oog voor heeft." De opening van de tentoonstelling vindt plaats op vrijdag 12 mei om 20:00 uur. op zaterdag 13 en zondag

14 mei zal de molen geopend zijn van 12:00 tot 18:00 uur.

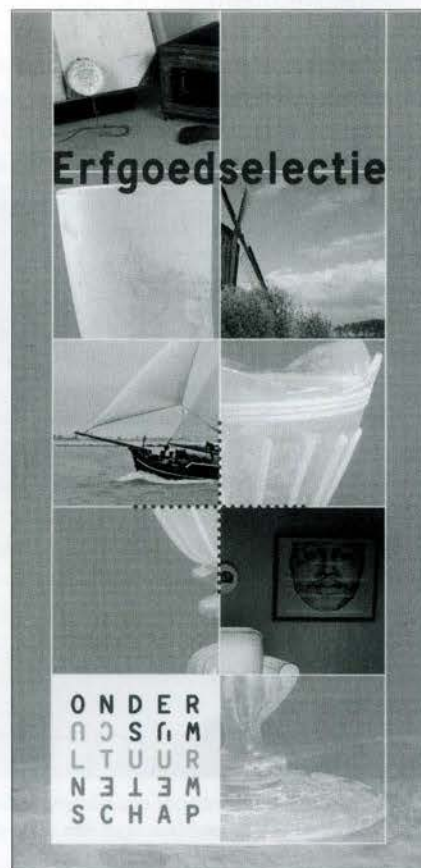
De toegang is vrij.

Voor meer informatie:

www.cultureleraad-middelstum.nl of (0595) 551604.

Erfgoedselectie

Staatssecretaris Medy van der Laan (van OCW) vindt dat musea – en daar vallen gesubsidieerde molens ook onder – aantrekkelijker moeten worden. Dat betekent zoiets als 'meer draagvlak realiseren', of nog concreter: eigen geldbronnen aanboren. Tegelijkertijd gaat men de erfgoedboom snoeien, want 'Je kunt niet alles bewaren'. Om het dragende vlak – de betrokken liefhebbers en andere vrijwilligers – het gevoel te geven dat de *erfgoedselectie* eerlijk verloopt, zal de staatssecretaris 'invulling geven' aan de toe te passen begrippen *nationale betekenis* en *representativiteit* en aangeven waaraan de kwaliteit van de daartoe

benodigde selectie moet voldoen. Het resultaat zal representatief moeten zijn voor (aspecten van) de culturele ontwikkeling van Nederland. In alle gevallen is de eigenaar primair verantwoordelijk voor het behoud van erfgoed van nationale betekenis. Duidelijk zal worden gemaakt wanneer de rijksoverheid verantwoordelijkheid neemt, bijvoorbeeld door aankoop, bescherming of ontsluiting van erfgoed. De doelstellingen van dit beleid zijn:

- verduidelijking van de rijksverantwoordelijkheid voor selectie en behoud,
- heldere kaders voor selectie en herselectie van het erfgoed,
- beheersbaar volume aan cultureel erfgoed.

Aan de Tweede Kamer heeft de staatssecretaris toegezegd in 2006 een concretisering van dit beleid aan te zullen bieden. Bij het project Erfgoedselectie zijn de volgende onderdelen van het Ministerie van OCW betrokken: Instituut Collectie Nederland, Nationaal Archief, Rijksdienst voor de Monumentenzorg, Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Directie Cultureel Erfgoed.

In een in ruime mate verspreid vouwblad staat niet veel meer dan het bovenstaande. Het aldaar vermelde internetadres www.minocw.nl/cultureelerfgoed/selectie.html levert op het moment dat we dit schrijven helaas een 404-fout (pagina niet gevonden). Deze melding bevat gelukkig een zoekvak. Als u daar "erfgoedselectie" opgeeft, komt u alsnog op een kort lijstje van de tot nu toe geproduceerde stukken over dit onderwerp; onder andere een PDF-bestand met de folder.

De folder noemt ook nog het adres van de Raad voor Cultuur (<http://www.cultuur.nl>), het adviesorgaan van de regering en beide Kamers. De rubriek "adviezen | zoe-

ken" levert met de zoekterm "selectie" een berg documenten op, waar zo 1-2-3 op het eerste gezicht nog niet veel concreets te vinden is. Er zijn wel veel omvangrijke stukken in ambtelijk proza. Voor de liefhebbers van addertjes onder het dikke Haagse gras!

Ook twee is te veel

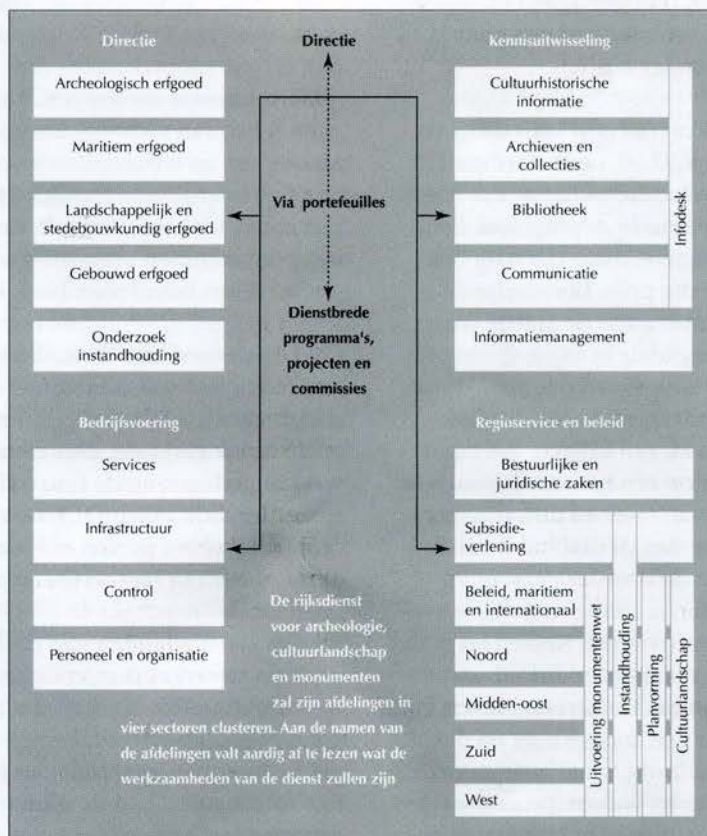
In aansluiting op het hierboven genoemde *luxeprobleem* van het vele/teveel (erfgoedselectie) is er al een organisatorische stap gezet door de fusie van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg en de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek. De nieuwe organisatie krijgt de naam *Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten* (RACM). Tegelijk zullen bij de zorg voor het cultuurlandschap de ankers worden verlegd van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit naar het Ministerie van Onderwijs,

Cultuur en Wetenschap. De fusie moet eind 2006 voltooid zijn.

Een en ander mag blijkbaar heel wat kosten voor het wat oplevert(?). Om te beginnen gaat de personeelsbezetting er zo'n 10% op achteruit: er blijven *twee* molendeskundigen over. Er komt een geheel nieuw gebouw in Amersfoort voor de RACM. De folder die ons dit alles meldt, spreekt over een 'heldere missie':

Wij zijn een rijksdienst, die in samenwerking met de maatschappij de waarde van het archeologische, gebouwde en cultuurlandschappelijke erfgoed duidt en toegankelijk maakt. Wij willen dit erfgoed behouden en duurzaam ontwikkelen en zo betekenis geven aan de leefomgeving. Onze positie op het snijvlak van wetenschap, beleid en praktijk stelt ons in staat kennis te vernieuwen, te verrijken en te delen en een unieke rol te spelen bij het realiseren van onze opdracht. Daar is de redactie even stil van.

Eerst maar eens lezen wat er staat in

het 'rijk geïllustreerde boekje' met de titel *Missie, visie en strategie* dat te bestellen is via info@monumenten-zorg.nl of (030) 69 83 456. Zolang de voorraad strekt, staat er achter.

Publicaties over *De Liefde*

Vrijwillig molenaar Bob Poppen (b.poppen@net.hcc.nl) maakt met

enige regelmaat een Nieuwsbrief over *De Liefde* en over (molens in) de omgeving van Uithuizen. Het winternummer (17) meldt onder andere dat de vlag op de molen geen Friese vlag is (pompebladen) maar de in de 19^e eeuw bedachte vlag van de Ommelanden, met 11 rode harten in de blauwe banen.

Er is ook een zeer compleet jaarverslag over 2005 verschenen. Het staat vol wetenswaardige getallen – van een lijst van kleine aanschaffingen uit de giftenpot tot vergelijkende grafieken over de aantallen bezoekers en de omwentelingen van het gevlucht.

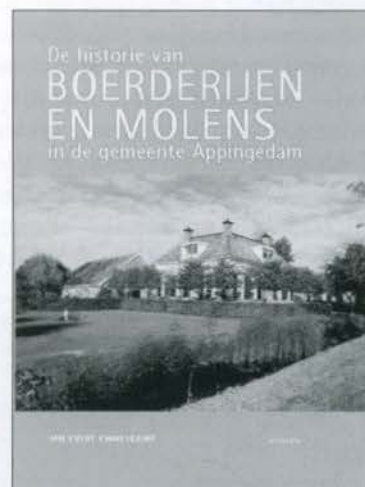
Boekennieuws

Mag het een onsje of een paar euro's minder zijn?

Eind 2005 verscheen voor de lieve som van €97,50 - een slordige 215 harde Hollandse guldens dus *Boerderijen en molens in Appingedam*. Een mooie uitgave, maar dat mag ook wel voor die prijs. Boerderijenboeken zijn overigens de laatste jaren razend populair in tegenstelling tot de oorspronkelijke bewoners die als kleine ondernemers steeds meer voor hun kiezen krijgen. Boer zijn is uit, maar op een boerderij wonen in. De geur van mest en de karakteristieke geur van de stal die ik me herinner van de boerderij van mijn grootvader, is allang met de nieuwkomers verdwenen. Koeien en graan maakten plaats voor zitkuil, zwembad en sauna. Het overgebleven land ging naar een andere boer en dat was soms lastig, maar geen nood, de overgebleven boeren 'procedeer' je als tweeverdiener of stadsmens bij je

net verworven stulpje weg zodat ook andere nieuwkomers een 'plaats' kunnen verwerven. Vervolgens is het dan toch wel weer interessant om zo'n boerenboek voor je vrienden en kennissen in de kast te hebben staan. Ook nazaten van verdreven boeren zullen uit nostalgie nog wel eens een boerderijenboek kopen.

Oud Tjamsweerster Emmelkamp heeft er in samenwerking met andere auteurs in ieder geval een prachtwerk gemaakt. Het archiefwerk is gedegen en de foto's zijn stuk voor stuk prachtig. Toch zal een molenliefhebber gezien het forse aankoopbedrag niet zo snel overgaan tot de aanschaf van dit boek. Slechts 100 bladzijden van de 719 gaan daadwerkelijk over de molens van Appingedam. Ook hier is alles goed gedocumenteerd, keurig geïllustreerd en voorzien van prachtige foto's, maar had de uitgever er commercieel gezien niet beter aan

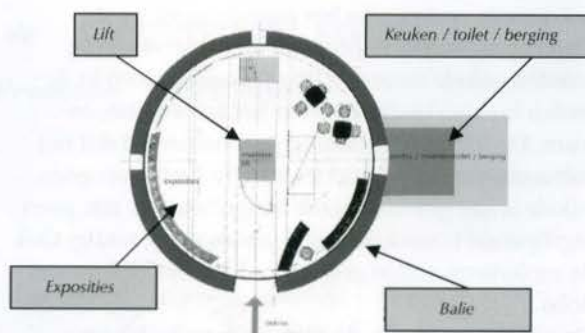
gedaan om het boek in tweeën te knippen? Als ik de verkoopprijs van €97,50 ga delen door 719 en dan weer eens vermenigvuldig met 100 dan kom ik tot de conclusie dat men voor nog geen vijftien euro een prachtig molenboek had kunnen aanbieden. Kortom: voor mij had het een onsje of een paar euro's minder mogen zijn. Een aanschaf van een 'Damster' molenboek had ik dan zeker overwogen. Nu houd ik in boerenwijsheid mijn knip gesloten. (H.A. Hachmer)

Uitgeverij Profiel te Bedum;
ISBN 90-5294-342-7

Nieuws over korenmolen *Widde Meuln*

Informatiecentrum van start

In aanwezigheid van de pers, sponsors en enkele andere genodigden uit de molenwereld werd op woensdag 18 januari het formele startschot gegeven voor de bouw van het Informatiecentrum in de *Widde Meuln* in Ten Boer. De aanwezigen konden zich in de molen een beeld vormen van de plaats waar het Informatiecentrum moet komen. Vervolgens werd in het café *De Buren* het plan toegelicht door Stan Coenders, ontwerper van het Informatiecentrum.

De plattegrond geeft een impressie van de indeling van de begane grond. De informatie daar gaat over de *Widde Meuln*, over de rol van molens in de industriële ontwikkeling en ook over de bedrijvigheid in vroeger jaren rond het Damsterdiep.

Op de eerste verdieping is ruimte voor wisseltonstellingen. Deze ruimte is ook geschikt voor kleine bijeenkomsten. Op de stelling worden kijkers geplaatst in alle vier de windrichtingen, waarbij informatie wordt gegeven over het landschap zoals dat er in de glorieitijd van de *Widde Meuln* uitzag.

De totale kosten van het Informatiecentrum bedragen ongeveer € 40.000, hiervan is nu 90% gefinancierd.

Voorzitter K. v.d. Laan van de Stichting de *Widde Meuln* naast een voorbeeld van de driehoekige infomolens

Foto: J.C. van Driel, Groningen

Lift

Een opvallend element in de molen is de lift. De *Widde Meuln* wordt de eerste korenmolen in Nederland met een lift die de bezoekers tot de stellingzolder brengt. Vanaf de stelling heeft men niet alleen een prachtig uitzicht over de omgeving, men kan ook kennis nemen van het gaande werk op de hoger gelegen verdiepingen. Ter ondersteuning worden enkele camera's opgehangen boven in de molen met beeldschermen in het Informatiecentrum. De lift wordt zodanig geconstrueerd dat het cultuurhistorische karakter van de molen op geen enkele wijze geweld wordt aangedaan. Er zijn geen ingrijpende bouwkundige aanpassingen nodig. Ook de molenaars zullen ongestoord hun werk kunnen doen.

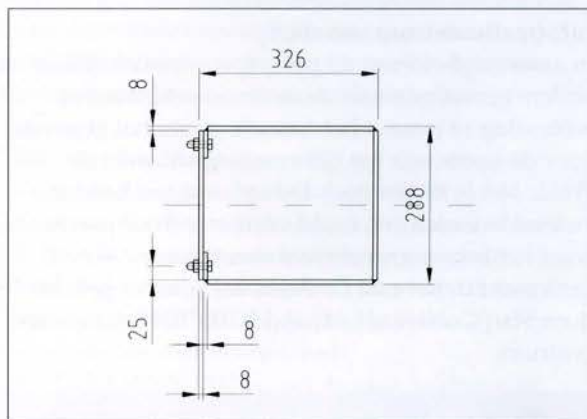
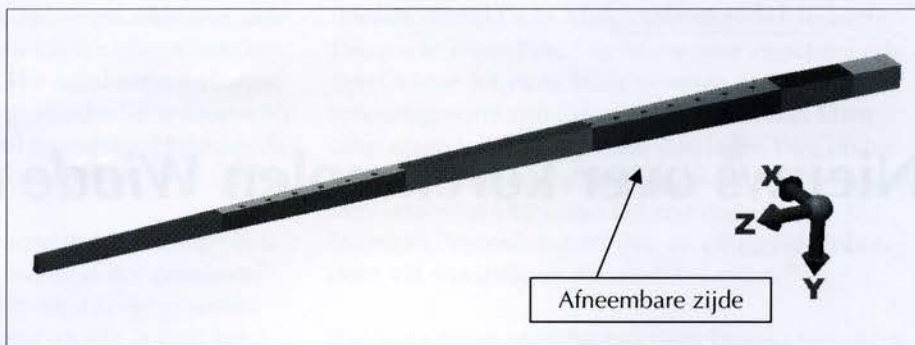
De totale kosten van de liftinstallatie bedragen € 40.000. Het Nationaal Revalidatiefonds heeft inmiddels € 12.000 toegezegd. Voor de resterende gelden wordt nog gezocht naar nieuwe fondsen.

Verbeterde roeden

Het probleem is bekend. Stalen roeden zijn corrosiegevoelig. Vooral de holle binnenkant moet het ontgelden: na verloop van tijd vallen de roestschilfers eruit. Stalen roeden hebben over het algemeen een levensduur van maximaal 30 jaar en vervangen is een kostbare operatie.

Voldoende reden voor de Rijksdienst voor de Monumentenzorg om de huidige richtlijnen (uit 1985) voor het vervaardigen van stalen molenroeden te herzien. Aanpassingen in het ontwerp moeten de levensduur verlengen tot minimaal 50 jaar. De Rijksdienst heeft een uitgebreide studie door een ingenieursbureau laten uitvoeren. Naast een aantal kleinere aanpassingen waardoor de vochtophoping in de roeden wordt verminderd, wordt voorgesteld om één zijde van de koker afneembaar te maken. Hierdoor kan op gezette tijden de binnenkant van de roede geïnspecteerd worden en opnieuw in de verf (coating) gezet worden.

De figuren laten zien hoe de constructie moet worden.

Het voordeel van deze oplossing is, dat er nagenoeg niets verandert aan het uiterlijk van de roeden en dat de sterkte vergelijkbaar is met de oude constructiewijze. Wel moeten veel bouten gebruikt worden: voor een roede van 22 meter zijn dat zo'n 700 bouten (45 kg).

De *Widde Meuln* in Ten Boer is uitgekozen als pilot-project. Momenteel is de firma Vaags uit Aalten bezig de roeden volgens de nieuwe richtlijnen te fabriceren.

In het voorjaar zullen ze geplaatst worden.

Vraag naar de geschiedenis van een pelsteen

Als, zoals hij zelf ondertekent, trouw en tevreden lezer van De (Nieuwe) Zelfzwichter stuurde Bart Slooten een brief aan de redactie met een vraag aan onze lezers. We plaatsen deze brief graag - met wat kleine aanvullingen, weglatingen en wijzigingen in de volgorde omdat een tijdschriftartikel nu eenmaal wat anders is dan een brief.

...

Ik zend u hierbij drie foto's van een pelsteen, die ik van de firma Molema te Heiligerlee heb gekocht om eventueel te herplaatsen. Hij is afkomstig uit de achtkante stellingmolen van Westerlee (gemeente Scheemda) van H. Bulder. Deze molen werd gebouwd in 1852 en gesloopt in 1957.

De klomp van Bart geeft een idee van de grootte van de inscriptie

Foto: Bart Slooten, Koedijk

De pelsteen is al oud, aan het ingehakte jaartal 1862 te zien. Er zijn ook twee initialen ingehakt:

I N M
AHS
1862

Wie kan mij helpen met de identificatie van de initialen en eventueel de (verdere) herkomst van de steen?

Gezien het jaar van aanmaak heeft hij niet vanaf het begin in de molen gelegen, dus is de molen later van een pelwerk voorzien of de eerste pelsteen (van de bouw) is in 1862 vervangen door deze. Maar dat kan uiteraard ook later zijn: het kan ook in Westerlee een tweedehands steen zijn geweest. Kortom: wie weet er meer van?

Bij respons lijkt me beantwoording via het blad ook voor de redactie en de lezers het leukst. Ik ben benieuwd.

Tussen twee haakjes:

Ik hoop overigens dat de echt Groninger naam De Nieuwe Zelfzwichter behouden blijft in de grote reorganisatie. Zo niet, dan is De Sarrieshut ook wel een leuke naam voor een (gezamenlijk) nieuw blad, maar dit terzijde.

(Van de redactie)

Het Groninger Molenboek (uitgave 1958) meldt op pagina 26 als sloopvergunningsdatum 7-12-1955. Van de molen van Bulder is geen beschrijving opgenomen. In de uitgave 1981 heeft de molen in de *Lijst van verdwenen molens tussen 1949 en 1981* het inventarisnummer (96) gekregen.

In de nieuwe versie van het Groninger Molenboek worden merkwaardig genoeg twee verschillende sloopjaren genoemd. In de sloopvergunningenlijst (overgenomen uit de uitgave van 1958) staat op

pagina 53 als sloopjaar 1958 terwijl in de opsomming van verdwenen molens op pagina 167 in de molenbeschrijving staat dat het sloopjaar 1957 is. Op de hier weergegeven foto op pagina 167 zijn de roeden Oudhollands opgehekt, terwijl de beschrijving ze beide zelfzwichtend noemt. ✂

De korenmolen te Westerlee
(Groninger Molenboek, 1981; p. 167)

H.A. Hachmer

Reacties op Verstild Verleden (50)

Verstild Verleden 50 – over de achter een schilderijtje gevonden molenfoto – leverde veel reacties op. Eenieder die reageerde wil ik hierbij bedanken.

Alle reacties wezen in dezelfde richting en alle schrijvers kwamen tot dezelfde conclusie: het gaat om de poldermolen van Huninga-Meerland. Deze molen stond iets ten oosten van Midwolda, maar viel officieel wel onder Oostwold. De molen had een vlucht van 23 meter en dreef twee vijzels aan van 1,54 en 1,20 meter. In 1886 werd een hulpgemaal naast de molen gebouwd. Dit betekende dus niet het einde van de molen! Het gemaal werd slechts in werking gesteld bij ongunstige wind en als het peil tot 50 centimeter boven het vastgestelde polderpeil was gestegen. De op de foto afgebeelde molenaar G. Feikens was dus tevens machinist. In 1891 werd de molen zelfs nog voorzien van zelfzwichting. De poldermolen was inderdaad een seimolen zoals ik al constateerde. Overdag werd bij

het bereiken van het peil de wieken 'overkruis gezet', 's nachts werd de rode lantaarn omhoog getrokken. De molen werd in 1921 gesloopt en samen met het in 1886 geplaatste stoomhulpgemaal vervangen door een elektrisch gemaal.

In 1966 werd de bemaling gecombineerd met die van buurpolder De Groeve- en Binnenlanden. In 1972 ging het geheel op in het toen gestichte bemalinggebied Huninga. Over het exacte bouwjaar van de molen bestaat onduidelijkheid. De molen is waarschijnlijk in 1848 gebouwd, maar zeker is dit niet. In 1662 bouwde timmerman Pieter Pietersz uit Zaandam twee grote poldermolens bij Bedum. Vier jaar later kreeg hij opdracht voor de bouw van een poldermolen bij het 'Huningameer in het Oldambt'. Of deze molen bij de oprichting van het waterschap Huninga-Meerland nog in werking was, wordt uit de gegevens niet duidelijk. Ook de aangegeven bronnen zijn hierover onduidelijk. ✂

Verstild Verleden (51)

Een scheepsjager met paard staat stil voor de fotograaf. Op het paard zit een kind. Ook de molenaar heeft blijkbaar in de gaten dat er gekiekt wordt. De knecht en de klandizie zijn zo te zien ook geattendeerd. Vier man op een stelling van een ranke molen. We zijn aanbeland bij de molen van Baas aan het Stadskanaal in de toenmalige gemeente Wildervank. Eind jaren zestig van de vorige eeuw werd dit gedeelte van Wildervank bij de nieuwe gemeente Stadskanaal gevoegd.

De afgebeelde molen was geheel van hout en stond op een vierkant houten onderstuk. Oorspronkelijk kwam de molen uit het nabijgelegen Drentse Annerveenschekanaal alwaar hij diende als koren-, pel- en zaagmolen. De molen leverde onder andere hout aan een nabijgelegen scheepswerf en stond naast het nu nog bestaande Grevelynckhuis. De bijbehorende kolk voor het wateren van de boomstammen was tot ver in de vorige eeuw nog goed zichtbaar.

De molen werd in 1898 door G. Baas aangekocht en naar Wildervank overgeplaatst: aan de Unikenstraat in de nabijheid van het 1^e of Springersverlaat. Over windvang had men in het open Veenkoloniale landschap niet te klagen. Vanaf de stelling waren de molen van Gieterveen en de molen van mulder Pot te Boven Pekela goed te zien.

De klapbrug lag over het dwarsdiep dat het Stadskanaal verbond met het achtergelegen Noorderdiep. Baas was naast molenaar ook nog eens kastelein en kruidenier. Het derde pand van rechts was de bijbehorende kroeg annex winkel. De molen werd in 1921 omgezet in een elektrische maalderij. Slechts het vierkante houten onderstuk, dat nog altijd herinnerde aan de oude houtzagerij van Annerveenschekanaal, bleef staan. In de jaren tachtig van de vorige eeuw werd dit onderstuk gesloopt - weer verdween een stukje molengeschiedenis in de Veenkoloniën.

Foto: Collectie Veenkoloniaal Museum, Veendam

Jaarverslag 2005 van Het Groninger Molenarchief

Het Groninger Molenarchief werd net als in de voorgaande jaren door een team van vrijwilligers beheerd: Willem Jans uit Haren, Remko Venhuizen uit Bedum, Henk Vos (part time) uit Bellingwolde, Lucas Venema uit Zuidbroek (coördinator) en Piet van Dijken uit Zandweer.

Piet heeft helaas in oktober het team om persoonlijke redenen verlaten. Langs deze weg willen wij hem bedanken voor zijn inzet en het ons laten delen in zijn grote kennis van de molens, waarvan het molenarchief dankbaar gebruik heeft gemaakt. Het molenarchief is in totaal 60 dagen open geweest; zelfs in de vakantieperiode is er door de vrijwilligers gewerkt. Het aantal bezoekers in 2005 bedroeg 46.

De werkzaamheden bestaan in eerste instantie uit het ordenen, ontsluiten en overbrengen naar makkelijk doorzoekbare media (CD en DVD). Het beantwoorden van e-mail (teveel om te tellen) heeft veel tijd gevraagd; het grootste deel ervan kon door de medewerkers naar tevredenheid worden beantwoord. Bij vragen waarop het molenarchief geen antwoord kon geven, werden de schrijvers en belers doorverwezen naar andere instanties. Andere activiteiten van Het Groninger Molenarchief zijn:

- extra open dagen tijdens de *Nationale maaldagen* en het *Groninger molenweekend*,
- deelname aan de *Dag van de Regio* en de *Week van de Geschiedenis*,
- deelname aan de *Open dag van de Groninger Archieven* in het Cascadegebouw te Groningen.

Met name de laatste dag is als succesvol ervaren.

Giften

Het Groninger Molenarchief was op zoek naar handmolentjes voor het malen van graan en olie. Dankzij Radio Noord kon op 6 oktober 2005 deze zoekactie ook via de ether worden gevoerd, met als gevolg diverse interessante reacties.

In het verslagjaar hebben diverse molenliefhebbers en verzamelaars boeken, foto's en oude documen-

ten aangeboden. De verzameling van mevrouw Houwerzijl uit Groningen die 22 molenboeken en 21 plakboeken met molenfoto's aan het molenarchief heeft geschonken, mag hierbij niet onvermeld blijven. De plakboeken bevatten ± 4500 ansichten (90%) en foto's. Verder is er nog een doos met 326 losse ansichtkaarten.

Archief en Onderzoek

Naast het team van vrijwilligers bestond er nog een oude archiefcommissie. Zitting in deze commissie hadden de heren Henk Vos, namens de Vereniging Vrienden, Cor Kosmeijer namens het Gilde, de heer C.E. van der Horst als deskundige en A. Dost namens de SDGM.

In verband met de herstructurering van de Groninger molenwereld is binnen Het Groninger Molenhuis in het verslagjaar de Commissie Archief en Onderzoek gevormd. Hierin hebben zitting genomen de heer Henk Vos te Bellingwolde (voorzitter), mevrouw Gerda Koster-Westervaaier te Winschoten en de heer Bob Poppen te Uithuizen, de heer C. E. van der Horst uit Scheemda en mevrouw J. van Keulen (Groninger Archieven).

Vermeldenswaard is nog dat het Groninger Molenarchief ook extern lezingen kan verzorgen. Het molenarchief beschikt daartoe over een eigen beamer, laptop en scherm. Ook kunnen de gedigitaliseerde oude molenfilms worden vertoond.

Het Groninger Molenarchief **heeft nog steeds behoefte aan vrijwilligers** – voor allerlei werkzaamheden, voor kortere of langere perioden (projecten) en op regelmatige of onregelmatige basis. Heeft u belangstelling, breng dan voor meer inlichtingen een bezoek aan Het Groninger Molenarchief, schrijf naar molenarchief@hetnet.nl of bel naar het molenarchief (0599) 31 21 58 (dinsdags) of naar (06) 23 90 42 04 (Lucas Venema privé).

AGENDA

18 maart	Algemene vergadering De Hollandsche Molen (in het Koninklijk Instituut voor de Tropen, Amsterdam)
25 maart	met een stand van het Groninger Molenarchief
25 maart	Friese molenaarsdag
25 maart	Ledenvergadering Molenwerkgroep Oost-Groningen
26 maart	Open dag Groninger Molenarchief in Veele; info over molens in uw regio
1 april	Westbrabantse Molendag, (0161) 225714
8 april	Jaarvergadering Gilde van Vrijwillig Molenaars, Arnhem
22 april	Ledenvergadering GVM-afd. Gr. in Noordlaren (zie: Gildenieuws)
22 april	Vriendendag van Het Groninger Molenhuis
6 mei	Excursie Molenwerkgroep Oost-Groningen
12 - 14 mei	Open dag Groninger Molenarchief in Veele; info over molens in uw regio
13 mei	Foto-expositie in molen <i>De Hoop</i> te Garsthuizen
17 mei	Nationale Molen- en Gemalendag
5 juni	Kopijdatum voor nummer 2006/2 – Verhalen over 13 mei graag!
10 juni	Deutscher Mühlentag (Pfingstmontag 10:00 – 16:00) (www.muehlen-dgm-ev.de)
10/11 juni	Open dag Groninger Molenarchief in Veele; info over molens in uw regio
24 juni	Groninger Molenweekend
	13 ^e Westlandse Molendag met fietstocht (http://come.to/Westlandsemolens)

Molenoopenstellingen

Bellingwedde	(#)	3 juni, 1 juli
Bellingwolde	<i>Veldkamps Meuln</i>	3 juni
Bourtange	<i>Vestingmolen</i>	27 mei, 29 juli
Delfzijl	<i>Adam</i>	Iedere zaterdag 14:00 – 17:00
Farmsum	<i>De Aeolus</i>	Iedere dinsdag- en donderdagmiddag (m.u.v. de schoolvakanties)
Finstervolde	<i>Ganzedijk</i>	21 mei (zondag)
Garsthuizen	<i>De Hoop</i>	Iedere zaterdagmiddag en incidenteel op zondag (0595) 552223
Leegkerk	<i>De Jonge Held</i>	Iedere tweede za. en zo. v.d. maand of na afspraak (0594) 549709
Niebert	<i>De zeskant</i>	Iedere zaterdag 13:30 – 17:00 na afspraak (0594) 549989
Nieuw Scheemda	<i>Westerse molen</i>	7 mei (zondag), 23 juli (zondag)
Nieuw Scheemda	<i>De Dellen</i>	Iedere maandagavond tot zonsondergang
Noordbroek	<i>Noordstar</i>	6 mei, 25 mei (Hemelvaart), 8 juli
Oude Pekela	<i>De Onrust</i>	20 mei, 24 juni
Ten Boer	<i>Bovenrijge</i>	Iedere zaterdag 9:00 – 12:00
Uithuizen	<i>De Liefde</i>	Iedere dinsdag en donderdag 10:00 – 16:00
Uithuizerveerden	<i>Goliath</i>	17 juni, 22 juli
Vriescheloo	<i>De Korenbloem</i>	Iedere zaterdag en zondag 13:30 – 17:00
Winschoten	alle molens	Iedere zaterdag en zondag 10:00 – 16:00
Zandweer	<i>Windlust</i>	15 juli
		Iedere donderdag 13:00 – 17:00

(#) De molens in de gemeente Bellingwedde zijn:

Veldkamp's Meuln (14) in Bellingwolde [10], *Nieman's Meuln* (15) in Veelerveen [11],

De Korenbloem (16) in Vriescheloo [12], poldermolen *Weddermarke* (127) te Wedderbergen [74] en de spinnenkop (128) te Wedderveen [75].

VERENIGING VAN VRIENDEN VAN DE
GRONINGER MOLENS

STICHTING DE GRONINGER MOLEN

GILDE VAN VRIJWILLIGE MOLENAARS

